

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

БІЛЯЄВА ВІКТОРІЯ ЮРІВНА

УДК [338.467:336.71]–026.564 (043.3)

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ
ЗАСОБАМИ ФІНАНСОВОГО ІНЖИНІРИНГУ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор економічних наук, доцент
Чмутова Ірина Миколаївна,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця,
професор кафедри банківської справи.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Самородов Борис Вадимович,
Харківський навчально-науковий інститут
ДВНЗ «Університет банківської справи», директор;

кандидат економічних наук, доцент
Котковський Володимир Станіславович,
Криворізький економічний інститут
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та
страхування.

Захист відбудеться «28» вересня 2017 р. о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради, шифр Д 64.055.02, у Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця за адресою: 61166, м. Харків, пров. Інженерний, 1а.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця за адресою: 61166, м. Харків, пров. Інженерний, 1а.

Автореферат розісланий «28» серпня 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. С. Маркова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Упродовж останнього десятиріччя розвиток банківської системи України характеризується стійкою тенденцією до зростання основних показників діяльності банків – активів, капіталу, зобов'язань, сукупних кредитів. Разом із тим, негативні тенденції, спричинені кризовими явищами економіко-політичного характеру, значно впливають на діяльність банків. Наслідками такого впливу є (статистичні дані станом на 01.01.2017): падіння прибутковості банків (збиток банківської системи за даними Національного банку України (НБУ) становив 194 млн грн; показники рентабельності активів і капіталу мали від'ємні значення – (-12,47%) та (-122,17%) відповідно); високий ступінь ризику банківської діяльності; скорочення кількості банків (у стані ліквідації знаходилось 88 банків) та низький рівень їх капіталізації (показник нормативу достатності (адекватності) регулятивного капіталу (H2) зменшився на 5,57 п.п. порівняно з 2014 р.); скорочення масштабів кредитування (темпи зростання сукупних кредитів становили 0,77); значна частка проблемних позичок у кредитних портфелях (питома вага недіючих кредитів у сукупних кредитах становила 30,47%); зниження довіри до банківської системи; недостатній розвиток асортименту банківських послуг, що призвело до погіршення фінансового стану банків та, як наслідок, до зменшення рівня їх фінансової стійкості.

За таких умов нагальної важливості набувають питання реструктуризації банківської системи, розвитку механізмів забезпечення як її фінансової стійкості у цілому, так і окремих банків. Національним банком України розроблено план заходів щодо реорганізації банківської системи до 2020 р., головними цілями якої є забезпечення фінансової стійкості банківського сектора та макроекономічної стабільності, активізація банківської діяльності для стимулювання економічного зростання, подальше використання стандартів ЄС та міжнародного досвіду в організації роботи вітчизняних банків. Все це сприятиме вирішенню проблеми пошуку нових засобів забезпечення фінансової стійкості банків з метою пристосування їх діяльності до очікуваних глобальних економічних змін.

Проблемам управління фінансовою стійкістю банків та забезпечення її належного рівня присвячені праці таких вітчизняних і зарубіжних вчених, як І. Васькович, В. Вовк, С. Вольська, О. Дзюблюк, Ж. Довгань, І. Д'яконова, В. Коваленко, О. Кот, В. Кочетков, Л. Ключько, С. Козьменко, О. Крухмаль, Ю. Масленченков, Р. Михайлюк, С. Науменкова, А. Олійник, В. Салтинський, Б. Самородов, В. Смоляк, І. Чмутова, С. Якубовський та ін. Однак недостатньо вирішеними залишаються питання зміцнення фінансової стійкості банків за допомогою новітніх інструментів фінансового менеджменту, зокрема фінансового інжинірингу, засоби якого можуть бути ефективно використані для досягнення фінансових цілей банку, і в першу чергу – забезпечення його стійкого функціонування.

Основні засади фінансового інжинірингу в економіці у цілому та у банківській сфері зокрема досліджувались такими зарубіжними та вітчизняними вченими як: Т. Бедер (Т. Beder), Дж. Бірдж (J. Birge), М. Блосс (M. Bloss), Дж. Фабоцці

(F. Fabozzi), Р. Ферг'юсон (R. Ferguson), Дж. Фіннерті (J. Finnerty), Х. Іба (H. Iba), А. Хода (I. Hoda), Ю. Люу (Y. Lyuu), Дж. Маршалл (J. Marshall), М. Танігучі (M. Taniguchi), П. Туфано (P. Tufano), К. Зопоунідіс (C. Zorounidis), А. Аюпов, З. Вороб'йова, М. Глухов, Ю. Капелінський, В. Котковський та ін. Проте подальшого розвитку потребують теоретичні і методичні положення щодо використання засобів фінансового інжинірингу для забезпечення фінансової стійкості банків, методичний інструментарій визначення її рівня, виявлення джерел реалізації резервів її забезпечення, вибору виду фінансової інновації залежно від стадії життєвого циклу (ЖЦБ) та рівня фінансової стійкості банку.

Актуальність і недостатня розробленість зазначених питань зумовили вибір теми дисертації та логіку поставлених завдань.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану наукових досліджень Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця. В основу дисертації покладено теоретико-методичні та практичні розробки, що є частиною науково-дослідних робіт: «Формування механізму ефективного регулювання та управління економічною діяльністю підприємств» (номер державної реєстрації 0113U007514), в якій автором розроблено рекомендації щодо оцінювання фінансової стійкості банків із використанням інтегрального показника; «Оптимізація методів і технологій управління грошовими потоками в системі фінансового менеджменту» (номер державної реєстрації 0115U001571), в якій здобувачем удосконалено методичний підхід до визначення рівня фінансової стійкості банків України.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розвиток теоретичних і методичних положень та розроблення науково-практичних рекомендацій щодо забезпечення фінансової стійкості банку засобами фінансового інжинірингу.

Відповідно до зазначеної мети у дисертації поставлено такі завдання:

обґрунтувати основні концептуальні положення управління фінансовою стійкістю банку із використанням засобів фінансового інжинірингу;

узагальнити й уточнити визначення поняття «фінансовий інжиніринг»;

систематизувати і доповнити класифікацію засобів фінансового інжинірингу – фінансових інновацій;

розробити методичний підхід до визначення рівня фінансової стійкості банку;

визначити рівень фінансової стійкості банків України;

сформувані методичні положення щодо виявлення джерел реалізації резервів забезпечення фінансової стійкості банку й обґрунтувати конкретні напрями впровадження фінансових інновацій для активізації використання зазначених джерел;

визначити групи банків України за стадіями їх життєвого циклу;

розробити методичне забезпечення вибору виду фінансової інновації у банку залежно від стадії його життєвого циклу та рівня фінансової стійкості, визначити пріоритети інноваційної діяльності банку на кожній стадії;

обґрунтувати і розвинути інструментарій оцінювання ефективності впровадження засобів фінансового інжинірингу у діяльність банку.

Об'єктом дослідження є процес забезпечення фінансової стійкості банку.

Предметом дослідження виступають теоретичні положення, методичні підходи і практичний інструментарій застосування фінансових інновацій, які є засобами фінансового інжинірингу, для забезпечення фінансової стійкості банку.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети у роботі використано такі методи наукового дослідження: *теоретичне узагальнення* – для обґрунтування основних концептуальних положень управління фінансовою стійкістю із використанням засобів фінансового інжинірингу; *контент-аналіз* – для уточнення поняття «фінансовий інжиніринг»; *аналіз та синтез* – для виділення основних складових фінансової стійкості; *ап'юріорне ранжування* – для формування переліку показників з метою оцінювання фінансової стійкості банку; *класифікація* – для узагальнення та систематизації видів фінансових інновацій; *таксономічний аналіз* – для визначення рівня фінансової стійкості банку за її складовими; *шкалювання за правилом «трьох сигм»* – для визначення рівнів фінансової стійкості банків; *метод «повного зв'язку»* – для поділу сукупності банків на групи за рівнем фінансової стійкості; *метод «центра ваги»* – для виокремлення показників-типопредставників фінансової стійкості у групах банків з різними її якісними рівнями та банків-репрезентантів на різних стадіях ЖЦБ; *кореляційно-регресійний аналіз* – для визначення сили та напрямку зв'язку між рівнем фінансової стійкості та окремими банківськими операціями, які є джерелами реалізації її резервів; *аналіз характеристик інтервальних рядів* – для виділення пріоритетних для банку напрямів впровадження фінансових інновацій; *метод «одноканального зв'язку»* – для виявлення банків, що знаходяться на перехідних стадіях ЖЦБ; *метод Уорда* – для групування банків за стадією ЖЦБ; *дискримінантний аналіз* – для виявлення та виправлення помилок групування; *метод аналізу ієрархій (МАІ)* – для обґрунтування вибору конкретних видів фінансових інновацій; *імітаційне моделювання (системно-динамічні моделі)* – для визначення ефективності фінансових інновацій; *графічний метод* – для унаочнення емпіричних даних і схематичного зображення основних положень дисертаційної роботи.

Інформаційну базу дослідження становлять закони України та нормативно-правові акти НБУ, дані Державної служби статистики України та НБУ, фінансова звітність банків, аналітичні звіти міжнародних фінансових організацій, матеріали фахових фінансових асоціацій, офіційних Інтернет-сайтів, органів влади України, результати наукових досліджень провідних вчених з питань управління фінансовою стійкістю і використання фінансового інжинірингу в економіці та у сфері фінансів, дані, зібрані та опрацьовані особисто здобувачем.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в поглибленні теоретичних та розробленні методичних положень забезпечення фінансової стійкості банку засобами фінансового інжинірингу. Результати дослідження, що містять наукову новизну та виносяться на захист, полягають у такому:

вперше:

запропоновано обирати вид фінансової інновації у банку за співвідношенням таких критеріїв: стадії життєвого циклу (становлення, зростання, стабілізація, спад, ліквідація) і рівня фінансової стійкості банку (високий, середній, низький), що є

основою розробленого методичного забезпечення, яке враховує специфіку певної стадії життєвого циклу банку й особливості його фінансової діяльності в процесі впровадження фінансових інновацій;

удосконалено:

основні концептуальні положення управління фінансовою стійкістю банку, які, на відміну від існуючих, передбачають використання засобів фінансового інжинірингу для забезпечення фінансової стійкості банку та згідно з якими, по-перше, фінансові інновації слід впроваджувати у найбільш впливові щодо рівня фінансової стійкості банку банківські операції, а по-друге, впровадження конкретного виду фінансової інновації доцільно визначати за стадією життєвого циклу та рівнем фінансової стійкості банку;

методичні положення щодо виявлення джерел реалізації резервів забезпечення фінансової стійкості банку, які, на відміну від існуючих, базуються на визначенні впливу банківських операцій (деPOSITні, кредитні, розрахунково-касові, валютні) на фінансову стійкість банку, що дозволяє виявляти відмінності у напрямках впровадження фінансових інновацій у банках з різними якісними рівнями фінансової стійкості;

методичний підхід до визначення рівня фінансової стійкості банку, відмінність якого від існуючих полягає у: застосуванні узагальненого показника фінансової стійкості, обчисленого за її складовими (ресурсна стійкість, ліквідність, ділова активність); визначенні якісного рівня фінансової стійкості банку (низький, середній, високий) за побудованими інтервальними шкалами; віднесенні банку до однорідної групи банків за рівнем фінансової стійкості;

дістало подальший розвиток:

визначення поняття «фінансовий інжиніринг», відмінність якого від існуючих полягає у: виділенні забезпечення фінансової стійкості банку як однієї з цілей створення нових фінансових продуктів і послуг; визначенні фінансового інжинірингу як інструменту, а фінансових інновацій – як засобів забезпечення фінансової стійкості банку;

класифікація фінансових інновацій у банку через введення додаткових класифікаційних ознак: «за стадією життєвого циклу банку» та «за рівнем фінансової стійкості банку», що дозволяє обирати з переліку фінансових інновацій такі їх види, які відповідають рівню фінансової стійкості банку та особливостям його функціонування на кожній стадії життєвого циклу;

інструментарій оцінювання ефективності впровадження фінансових інновацій, відмінність якого від існуючого полягає у поєднанні методів аналізу грошових потоків та показників ефективності інноваційних проектів, що створює умови для оцінювання майбутнього ефекту від впровадження фінансових інновацій у діяльність банку та сприяє підвищенню якості управлінських рішень при виборі конкретних видів фінансових інновацій.

Практичне значення одержаних результатів. Основні висновки і пропозиції, які містяться у дисертації, мають важливе практичне значення й розширюють та поглиблюють методичну базу впровадження засобів фінансового інжинірингу в практичну діяльність банків для забезпечення їх фінансової стійкості.

Це дозволяє підвищувати ефективність та якість прийняття рішень у процесі управління фінансовою стійкістю банку, оцінювати її поточний рівень та виявляти джерела можливих резервів її зростання, обирати той вид фінансової інновації, який є найкращим з точки зору інноваційної стратегії банку з урахуванням стадії ЖЦБ та рівня його фінансової стійкості, оцінювати ефект від впровадження конкретних засобів фінансового інжинірингу в операційну діяльність банку.

Розроблені пропозиції щодо визначення рівня фінансової стійкості банку на основі побудови інтегрального показника впроваджено у ПАТ «Східно-український банк «Грант» (довідка № 5018/01-101 від 26.10.2015). Запропоновані положення щодо виявлення джерел реалізації резервів забезпечення фінансової стійкості банку застосовано в роботі ПАТ КБ «Правекс-банк» (довідка № 6845/12-23 від 31.10.2016). Методичне забезпечення вибору виду фінансової інновації на основі співвідношення стадії ЖЦБ та рівня фінансової стійкості банку застосовується у ПАТ «Укрсоцбанк» (довідка № 03.401-237 від 17.10.2016).

Розроблений методичний підхід до визначення рівня фінансової стійкості банку та методичні рекомендації щодо ідентифікації стадії його життєвого циклу застосовуються у навчальному процесі Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця при викладанні дисциплін «Банківське регулювання та нагляд» та «Аналіз банківської діяльності» (довідка № 17/86-41-106 від 28.03.2017).

Особистий внесок здобувача. Наукові положення, висновки і пропозиції, винесені на захист, отримано автором особисто та опубліковано у наукових виданнях. Внесок автора у роботи, виконані у співавторстві, наведено у списку опублікованих праць за темою дисертації.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення та практичні результати дисертації оприлюднено на: Міжнародній науково-практичній конференції «Міжнародне економічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність» (Київ, 2014); X Міжнародній науково-практичній конференції «Освіта та наука без меж – 2014» (Перемишль, Польща, 2014); Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції студентів і молодих учених вищих технічних навчальних закладів «Інтеграційні процеси та інноваційні технології: досягнення та перспективи технічних наук (іноземними мовами)» (Харків, 2015); студентській Міжнародній науково-практичній конференції «Університетська наука і освіта» (Дніпропетровськ, 2015); Міжнародній науково-практичній конференції «Інструменти регулювання національної економіки в умовах сучасних глобальних викликів» (Хмельницький, 2015); VII Міжнародній науково-практичній конференції: «Стратегії інноваційного розвитку економіки: бізнес, наука, освіта» (Харків, 2015); Міжнародній науково-практичній конференції «Економіка і менеджмент: сучасні трансформації в епоху глобалізації» (Клайпеда, Литва, 2016); Міжнародній науково-практичній конференції «Економічний потенціал країни: наукові підходи та практика реалізації» (Одеса, 2016); Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих учених та студентів «Розвиток європейського простору очима молоді: економічні, соціальні та правові аспекти» (Харків, 2016); Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції молодих учених та студентів «Моделювання та

прогнозування соціально-економічних процесів» (Харків, 2016); V Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні проблеми фінансового моніторингу» (Харків, 2016).

Публікації. Основні результати і висновки дисертаційної роботи опубліковано в 20 працях, серед яких: 1 стаття – у науковому фаховому виданні України; 8 статей – у наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз; 11 тез доповідей на науково-практичних конференціях. Загальний обсяг публікацій – 6,94 ум.-друк. арк., з яких особисто здобувачеві належить 5,21 ум.-друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації – 356 сторінок (14,83 авт. арк.). Робота містить 16 таблиць (з них 2 займають 2 повних сторінки), 32 рисунки (з них 2 займають 2 повних сторінки), список використаних джерел з 369 найменувань – на 39 сторінках, 12 додатків – на 136 сторінках. Обсяг основного тексту дисертації становить 181 сторінку (7,54 авт. арк.).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено мету, об'єкт, предмет, завдання дослідження, відображено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено інформацію щодо їх апробації та опублікування.

У першому розділі – «Теоретичні засади забезпечення фінансової стійкості банку засобами фінансового інжинірингу» – обґрунтовано основні концептуальні положення управління фінансовою стійкістю банку із використанням засобів фінансового інжинірингу – фінансових інновацій; узагальнено та уточнено визначення поняття «фінансовий інжиніринг»; систематизовано та доповнено класифікацію засобів фінансового інжинірингу – фінансових інновацій.

Систематизовано теоретичні підходи до визначення поняття «фінансова стійкість банку» та проаналізовано його зв'язок із суміжними категоріями, що дозволило виділити найважливіші ознаки фінансової стійкості, а саме: фінансова стійкість характеризує можливість банку вчасно адаптуватися до змін зовнішнього середовища та визначає спроможність банку ефективно виконувати власні функції під впливом зовнішніх чинників. На основі теоретичного узагальнення доведено, що фінансовий інжиніринг є інструментом фінансового менеджменту, засоби якого здатні забезпечувати фінансову стійкість банку.

Враховуючи визначені семантичні зв'язки між поняттями предметної області дослідження (фінансова стійкість банку, фінансовий інжиніринг, засоби забезпечення фінансової стійкості банку, фінансові інновації, життєвий цикл банку, фінансовий менеджмент, фактори впливу на фінансову стійкість), обґрунтовано основні концептуальні положення управління фінансовою стійкістю банку із використанням засобів фінансового інжинірингу (рис. 1).

життєдіяльності та рівень фінансової стійкості на кожній стадії ЖЦБ.

У другому розділі – «Оцінювання фінансової стійкості банків та виявлення джерел реалізації резервів її забезпечення» – розроблено методичний підхід до визначення рівня фінансової стійкості банку; визначено рівень фінансової стійкості банків України; сформовано методичні положення щодо виявлення джерел реалізації резервів забезпечення фінансової стійкості банку, якими є окремі види операцій банку, для подальшого впровадження в них фінансових інновацій; обґрунтовано конкретні напрями впровадження фінансових інновацій у зазначені банківські операції у групах банків із різним рівнем фінансової стійкості.

Методичний підхід до визначення рівня фінансової стійкості банків подано на рис. 2.

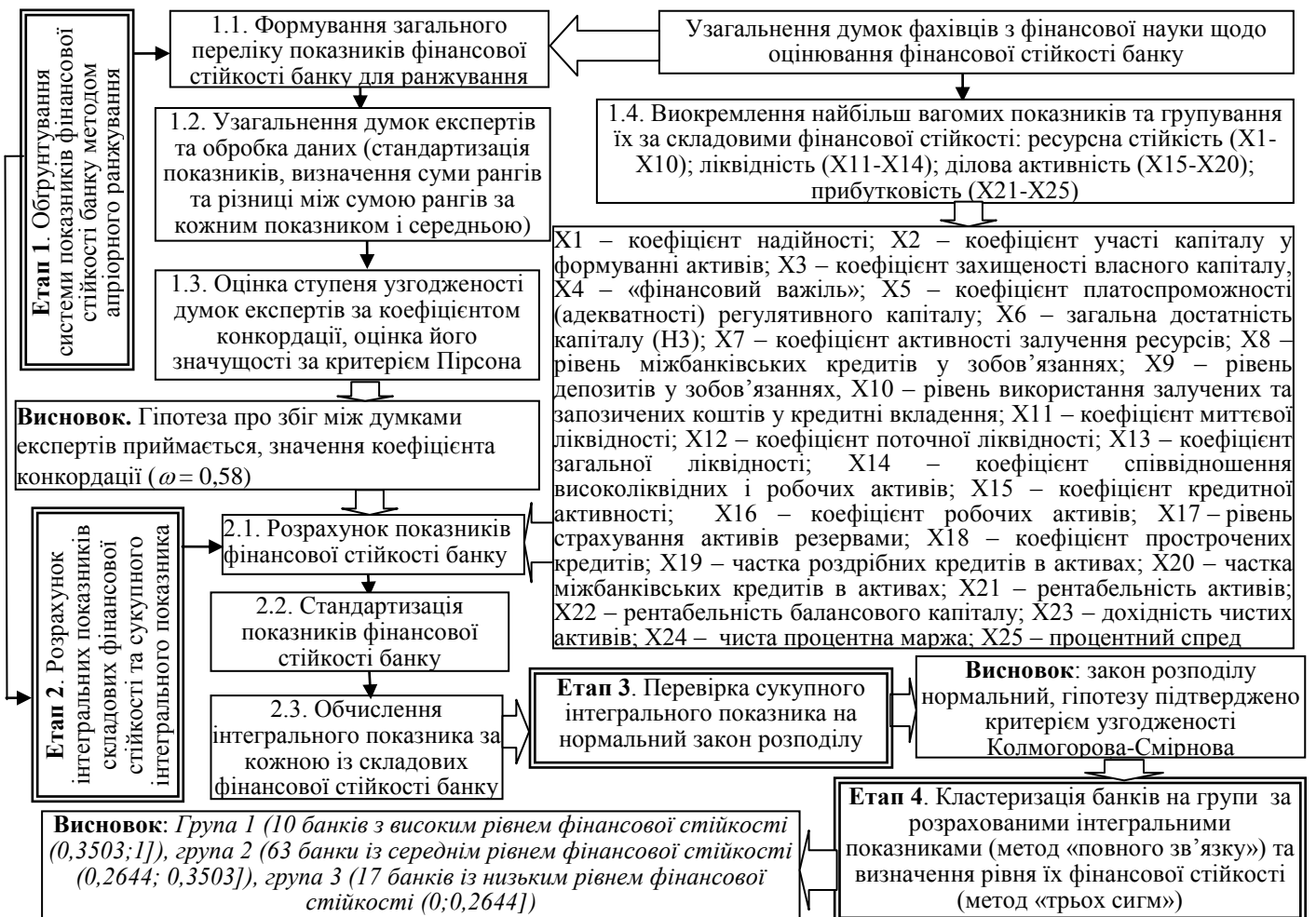

Рис. 2. Методичний підхід до визначення рівня фінансової стійкості банків

Практична імплементація розробленого методичного підходу дозволила: оцінити поточний рівень фінансової стійкості банків України, враховуючи її складові (ресурсна стійкість, ліквідність, ділова активність, прибутковість); визначити якісні рівні фінансової стійкості (низький, середній, високий) за допомогою методу шкалювання; сформувати однорідні групи банків відповідно до визначених якісних рівнів фінансової стійкості методом кластеризації.

У результаті апробації удосконаленого методичного підходу визначено рівень

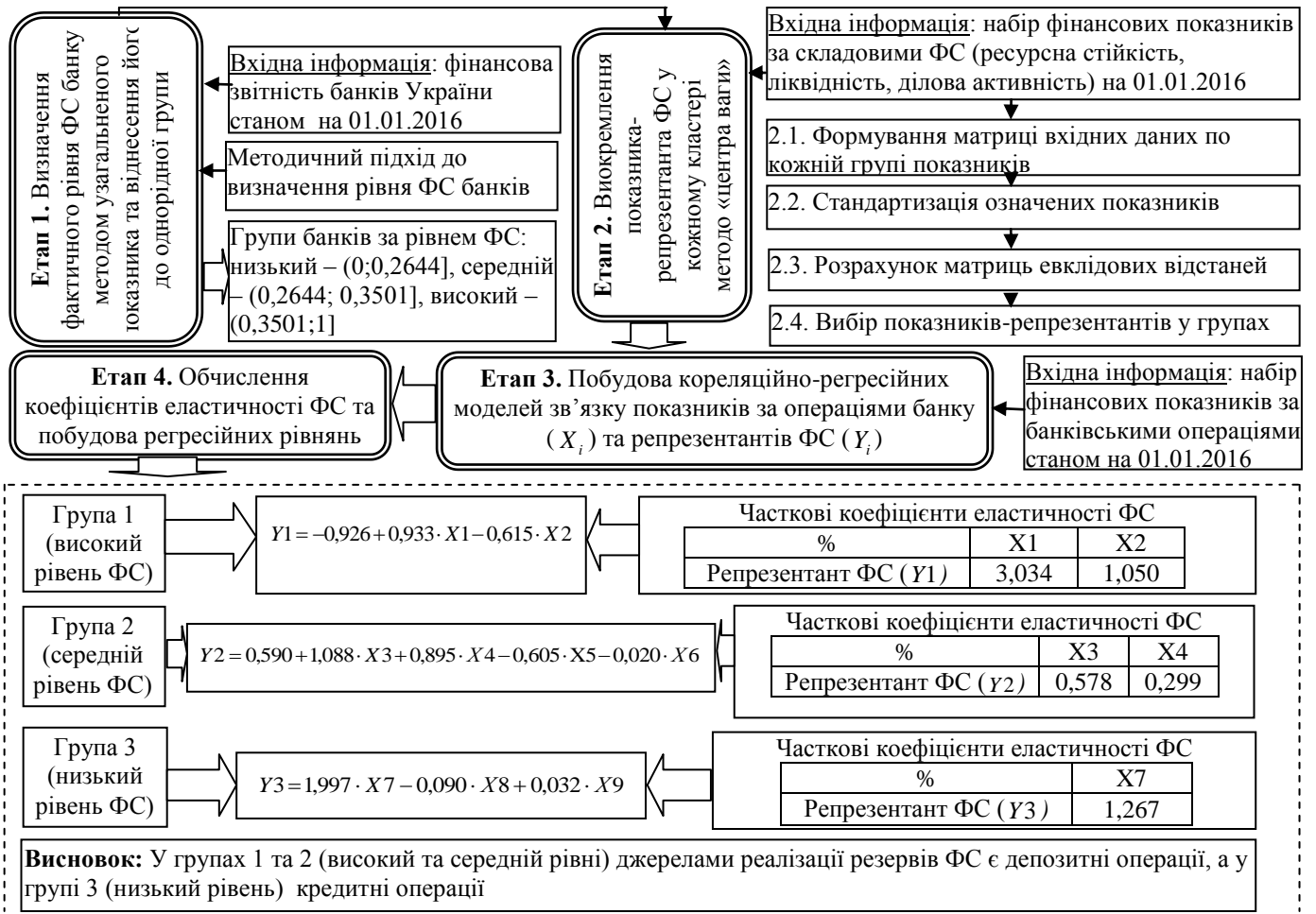
фінансової стійкості банків України шляхом їх об'єднання в однорідні групи за низьким, середнім та високим рівнями фінансової стійкості. Доведено, що: у групі 1 (10 банків) 70% банків мають високий рівень фінансової стійкості; у групі 2 (63 банки) – 66,61% банків із середнім рівнем фінансової стійкості; у групі 3 (17 банків) – 58,82% банків із низьким рівнем фінансової стійкості. Методом шкалювання визначено якісні рівні фінансової стійкості: високий рівень фінансової стійкості відповідає інтервалу $(0,3501;1]$, середній рівень – $(0,2644;0,3501]$, низький рівень – $(0;0,2644]$. Банки першої групи мають значний запас фінансової стійкості, що дозволяє їм ефективно виконувати функції фінансових посередників під впливом зовнішніх чинників. Діяльність банків із середнім рівнем фінансової стійкості характеризується достатнім рівнем ліквідності та рентабельності, що свідчить про ефективність їх діяльності та стійкість ресурсної бази. Нестійкі банки мають певні труднощі у пристосуванні до мінливого зовнішнього середовища через нестабільний фінансовий стан, ризик ліквідності, низький рівень ресурсної стійкості та збитковість діяльності. Нестабільна фінансова діяльність цих банків вимагає пошуку ефективних засобів забезпечення їх фінансової стійкості. Середній рівень фінансової стійкості більшості банків України свідчить про їх здатність протистояти зовнішнім шокам, що є запорукою відновлення фінансової стабільності банківської системи у цілому.

Оскільки банки з різними рівнями фінансової стійкості відрізняються за структурою фінансових ресурсів, стабільністю капітальної бази, ліквідністю, діловою активністю, у роботі висунуто гіпотезу про наявність взаємозв'язку між рівнями фінансової стійкості та видами банківських операцій, які найбільше на неї впливають та є джерелами реалізації резервів її забезпечення. Для доведення цієї гіпотези сформовано методичні положення щодо виявлення джерел реалізації резервів забезпечення фінансової стійкості банків із різним рівнем фінансової стійкості (рис. 3).

Апробація сформованих методичних положень дозволила: визначити джерела реалізації резервів фінансової стійкості для банків за рівнями фінансової стійкості (низький, середній, високий), якими є різні види банківських операцій (депозитні, кредитні, розрахунково-касові, валютні); обґрунтувати конкретні напрями впровадження фінансових інновацій у зазначені банківські операції для активізації резервів забезпечення фінансової стійкості банку.

За результатами побудови регресійних моделей залежності рівня фінансової стійкості від фінансових показників за банківськими операціями, встановлено, що у банках із високим та середнім рівнем фінансової стійкості джерелами реалізації її резервів є депозитні операції, у нестійких банках – кредитні операції.

Для визначення конкретних напрямів впровадження фінансових інновацій у кожній групі банків проаналізовано структуру депозитного та кредитного портфелів і доведено, що для банків із середнім та високим рівнем фінансової стійкості пріоритетним напрямом впровадження фінансових інновацій є вклади фізичних осіб, а для банків із низьким рівнем фінансової стійкості – корпоративне кредитування. Впровадження фінансових інновацій у ці напрями сприятиме активізації джерел реалізації резервів забезпечення фінансової стійкості банків.

Умовні позначення: ФС – фінансова стійкість; Y_1 – частка депозитів у зобов'язаннях; x_1 – коефіцієнт активності використання залучених коштів у дохідних активах; x_2 – співвідношення між балансовим капіталом і строковими вкладками фізичних осіб; Y_2 – коефіцієнт надійності; x_3 – коефіцієнт активності залучення строкових депозитів; x_4 – частка поточних рахунків у зобов'язаннях банку; x_5 – коефіцієнт активності використання строкових депозитів у кредитному портфелі; x_6 – коефіцієнт активності залучення коштів; Y_3 – рівень використання коштів у кредитних вкладеннях; x_7 – коефіцієнт кредитної активності; x_8 – величина кредитних вкладень на 1 грн капіталу; x_9 – окупність відсоткових витрат доходами від кредитування.

Рис. 3. Етапи реалізації методичних положень щодо виявлення джерел реалізації резервів забезпечення фінансової стійкості банку

У третьому розділі – «Удосконалення процесу вибору засобів фінансового інжинірингу для забезпечення фінансової стійкості банку» – визначено групи банків України за стадіями ЖЦБ; розроблено методичне забезпечення вибору виду фінансової інновації у банку залежно від стадії ЖЦБ та рівня фінансової стійкості; визначено пріоритети інноваційної діяльності банку на різних стадіях ЖЦБ; обґрунтовано і розвинуто інструментарій оцінювання ефективності впровадження засобів фінансового інжинірингу у діяльність банку.

Групи банків України за стадіями життєвого циклу (зростання, стабілізація, спад) визначено шляхом кластеризації сукупності платоспроможних банків станом на 01.01.2016 за показниками темпів зростання їх ринкової частки, сукупного доходу, адміністративних витрат; чистого грошового потоку банку, які найкращим чином відображають зміни у діяльності банку та дозволяють визначати стадію ЖЦБ, на якій він знаходиться, або ідентифікувати його перехідне положення. Якість

кластеризації банків підвищено на основі дискримінантного аналізу, після чого отримано три їх однорідні групи: група 1 – банки на стадії спаду (35 банків); група 2 – банки на стадії зростання (12 банків); група 3 – банки на стадії стабілізації (35 банків).

Отримані результати дозволяють зробити висновок про руйнівний вплив кризових тенденцій в економіці країни на діяльність більшості вітчизняних банків, що проявляється у погіршенні показників їх діяльності: падіння темпів зростання сукупних доходів та чистого грошового потоку, нерациональне підвищення адміністративних витрат і зменшення частки ринку через загострення конкуренції. Разом з тим діяльність іншої частини банків залишається стабільною, що свідчить про важливість розроблення превентивних заходів для запобігання переходу цих банків на стадію спаду. У роботі побудовано дискримінантні функції, які дозволяють точно і вчасно визначати стадію ЖЦБ та на цій основі виявляти фінансові орієнтири, які найкращим чином відповідають цілям розвитку банку на конкретній стадії його життєвого циклу.

У дисертації розроблено методичне забезпечення вибору виду фінансової інновації у банку залежно від стадії ЖЦБ та рівня його фінансової стійкості (рис. 4).

Рис. 4. Методичне забезпечення вибору виду фінансової інновації залежно від рівня фінансової стійкості та стадії життєвого циклу банку

Для апробації розробленого методичного забезпечення щодо виявлення пріоритетів інноваційної діяльності у кожній групі банків за стадією ЖЦБ визначено репрезентант (ПАТ «Конкорд» (стадія зростання), ПАТ «Центр» (стадія стабілізації), АТ «Мета банк» (стадія спаду)) та шляхом проведення експертного оцінювання методом аналізу ієрархій обґрунтовано найбільш доцільні види

фінансових інновацій для їх впровадження у діяльність кожного з репрезентантів. Експертне оцінювання було проведено у депозитному (ПАТ «Конкорд» та ПАТ «Центр») та кредитному (АТ «Мета банк») відділах. В оцінюванні взяли участь 15 експертів – начальники та фахівці (заступники начальників, головні економісти, економісти вищої категорії) – відповідних відділів. Як альтернативи для АТ «Мета Банк» було обрано: on-line кредитування, експрес-кредитування, P2B кредитування та створення «кредитних фабрик»; для ПАТ «Конкорд» – депозити змішаного типу, прем'єр-рахунки, відкриття депозитів on-line; для ПАТ «Центр» – індексовані та комбіновані депозити, рахунки з елементами гейміфікації. Якість та об'єктивність отриманих результатів підтверджується сукупним індексом узгодженості думок експертів – 0,82.

У результаті експертного оцінювання фахівці ПАТ «Конкорд» (стадія зростання) визнали технологію on-line відкриття вкладів як найбільш пріоритетну, оскільки процес впровадження цієї фінансової інновації є найменш трудомістким, найбільш оперативним та результативним з огляду на мінімальні адміністративні витрати і швидкість впровадження цієї інновації. Експерти ПАТ «Центр» (стадія стабілізації) вважають, що розроблення індексованих депозитів, які залежать від певних фінансових інструментів, є більш актуальним в сучасних економічних умовах, ніж конструювання комбінованих вкладів або рахунків з елементами гейміфікації, оскільки вони є менш витратними та більш ефективними у порівнянні з іншими альтернативами з огляду на здатність генерувати додатковий дохід. Найкращою альтернативою, на думку фахівців ПАТ «Мета банк», є P2B кредитування, впровадження якого в діяльність банку сприятиме досягненню найбільшого ефекту за мінімальний час порівняно з іншими фінансовими інноваціями, що полягатиме у залученні нових клієнтів, зменшенні витрат на обслуговування кредитних операцій та отриманні банком додаткових доходів від фінансового посередництва.

При дослідженні підходів до оцінювання ефективності фінансових інновацій виявлено переваги й обмеження кожного з них та доведено, що для отримання точної та об'єктивної інформації про характер майбутніх грошових потоків від реалізації інноваційного проекту необхідно використовувати інструментарій імітаційного моделювання та показники оцінювання ефективності інноваційних проектів (чиста приведена вартість (NPV) і рентабельність (ROI)). Комбінація цих інструментів дозволить прогнозувати обсяги і періодичність надходження грошових коштів від реалізації фінансової інновації та порівнювати її результативність із аналогічними показниками за іншими інноваційними проектами.

Для оцінювання ефективності впровадження фінансових інновацій у діяльність банків-репрезентантів різних за стадією груп побудовано системно-динамічні імітаційні моделі, результати апробації яких подано у табл. 1.

Апробація імітаційної моделі інноваційного проекту у ПАТ «Конкорд» (стадія зростання) довела, що рентабельність системи відкриття депозитів on-line є невеликою, проте ця фінансова інновація сприяє економії фінансових ресурсів банку та може бути рекомендована до впровадження тим банкам, які тільки почали власну діяльність, і тим, які активно нарощують темпи власної діяльності.

Результати оцінювання ефективності впровадження фінансових інновацій у банках на різних стадіях життєвого циклу

Показник	Період впровадження інновацій			
	6 місяців	12 місяців	18 місяців	24 місяці
АТ «Мета банк» (стадія спаду)				
Доходи банку, тис. грн	2963830	4697470	5620140	4785070
Витрати банку, тис. грн	3557440	3755110	3878440	3972110
NPV за місяць, тис. грн	-593610	942360	1741700	812960
ROI	1,006	1,142	1,202	0,930
ПАТ «Центр» (стадія стабілізації)				
Доходи банку, тис. грн	35935,2	72231	102103	108586
Витрати банку, тис. грн	21484,9	35501,3	51267,2	55184,9
NPV за місяць, тис. грн	14450,3	36729,7	50835,8	53401,1
ROI	0,251	0,459	0,591	0,614
ПАТ «Конкорд» (стадія зростання)				
Доходи банку, тис. грн	20527100	30271900	31684900	26513300
Витрати банку, тис. грн	13074800	17818100	18709900	16298500
NPV за місяць, тис. грн	7452300	12453800	12975000	10214800
ROI	0,149	0,151	0,223	0,152

За результатами апробації моделі з оцінювання ефективності індексованих депозитів в ПАТ «Центр» (стадія стабілізації) доведено, що індексовані депозити є перспективною фінансовою інновацією для банків із стійкою діяльністю та стабільним фінансовим станом. Незважаючи на технічну складність реалізації фінансової інновації, вона може викликати інвестиційний інтерес у різних категорій клієнтів, оскільки забезпечує отримання додаткових доходів.

У результаті використання імітаційної моделі встановлено, що проект з впровадження системи P2B кредитування в АТ «Мета банк» є прибутковим з високим рівнем рентабельності, що свідчить про його високу ефективність і можливість стабільного генерування грошових надходжень. Розроблення та впровадження системи P2B кредитування є актуальним для банків, які мають нестабільне становище на ринку та прагнуть відновити власну прибутковість без значних фінансових втрат.

Таким чином, запропонований інструментарій оцінювання ефективності впровадження фінансових інновацій – імітаційне моделювання та показники оцінювання ефективності інноваційних проектів, дозволить обирати фінансові інновації з найбільшою ефективністю використання та впроваджувати їх у діяльність банків, які відрізняються за рівнем фінансової стійкості та стадією життєвого циклу.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі вирішено важливе науково-практичне завдання з розвитку теоретичних і методичних положень та розроблення науково-практичних рекомендацій щодо забезпечення фінансової стійкості банку засобами фінансового

інжинірингу. Основні висновки і результати, одержані в процесі дослідження, полягають у такому:

1. Обґрунтовано основні концептуальні положення управління фінансовою стійкістю банку із використанням засобів фінансового інжинірингу, які передбачають впровадження фінансових інновацій у певні види банківських операцій, що є джерелами реалізації резервів забезпечення фінансової стійкості банку для досягнення її бажаного рівня у довгостроковій перспективі. Відповідно до концептуальних положень рішення щодо доцільності впровадження фінансових інновацій у діяльність банку має ухвалюватись із урахуванням особливостей ЖЦБ та поточного рівня його фінансової стійкості, що сприятиме підвищенню якості управління фінансовою стійкістю та забезпеченню стійкого функціонування банку у перспективі.

2. Уточнено визначення поняття «фінансовий інжиніринг», яке враховує цілі використання фінансових інновацій у банку, зокрема для забезпечення його фінансової стійкості на кожній стадії життєвого циклу. Запропоноване визначення фінансового інжинірингу створює необхідне підґрунтя для виявлення джерел зростання фінансової стійкості банку, активізація використання яких забезпечується впровадженням фінансових інновацій.

3. Систематизовано та доповнено класифікацію фінансових інновацій, які є засобами фінансового інжинірингу, за додатково обґрунтованими класифікаційними ознаками «за стадією життєвого циклу банку» та «за рівнем фінансової стійкості банку». Виділення теоретично обґрунтованих і практично значущих видів фінансових інновацій за цими ознаками сприятиме раціоналізації управлінських рішень стосовно вибору таких фінансових інновацій, які відповідають особливостям діяльності банку на певній стадії ЖЦБ та рівню його фінансової стійкості.

4. Розроблено методичний підхід до визначення рівня фінансової стійкості банку, який дає змогу отримати об'єктивну оцінку її поточного рівня (високий, середній та низький) з урахуванням складових, порівняти рівень фінансової стійкості інших банків, визначити здатність банку пристосуватись до змін зовнішнього середовища та ефективно виконувати функції фінансового посередника під впливом зовнішніх чинників.

5. Визначено рівень фінансової стійкості банків України та встановлено, що більшість вітчизняних банків має середній рівень фінансової стійкості, тобто вони спроможні в цілому забезпечувати виконання всіх своїх грошових зобов'язань та отримувати позитивний результат від власної діяльності у нестабільних умовах. Доведено, що складова прибутковості не є значущою для фінансової стійкості банку. Це емпірично підтверджує тенденцію до зміщення акцентів стратегічного управління банками з цілей максимізації прибутковості на зміцнення їх фінансової стійкості.

6. Сформовано методичні положення щодо виявлення джерел реалізації резервів забезпечення фінансової стійкості банку, які являють собою різні види банківських операцій. У результаті імплементації методичних положень встановлено, що у банках з високим та середнім рівнем фінансової стійкості такими джерелами виступають депозитні операції, а в банках із низьким рівнем – кредитні

операції. Практичне використання запропонованих методичних положень дозволить виявляти приховані джерела забезпечення фінансової стійкості банків та активізувати їх для її зміцнення у перспективі. Обґрунтовано, що пріоритетним напрямом для впровадження фінансових інновацій у діяльність банків із високим та середнім рівнем фінансової стійкості є депозитні операції для фізичних осіб, а для банків із низьким рівнем фінансової стійкості – кредитні операції для корпоративних клієнтів.

7. Визначено групи банків України за стадіями життєвого циклу з використанням системи фінансових показників, темпи зростання яких найкращим чином описують тенденції розвитку банку. За результатами групування отримано три однорідні групи банків за стадією ЖЦБ та доведено, що більшість вітчизняних банків знаходиться на стадії спаду та стабілізації. Це свідчить про необхідність розроблення системи превентивних заходів для запобігання погіршенню їх фінансового стану в майбутньому.

8. Розроблено методичне забезпечення вибору виду фінансової інновації у банку залежно від стадії його ЖЦБ та рівня фінансової стійкості, що дозволяє обрати найбільш придатний для врахування особливостей функціонування банку вид фінансової інновації та мінімізувати імовірні ризики від її впровадження. Використання розробленого методичного забезпечення у діяльності банків дозволить підвищити рівень обґрунтованості та якості управлінських рішень щодо вибору конкретних засобів фінансового інжинірингу для досягнення бажаного рівня їх фінансової стійкості.

9. Обґрунтовано і розвинуто інструментарій оцінювання ефективності впровадження фінансових інновацій у діяльність банку, який завдяки комбінації інструментів імітаційного моделювання та аналізу показників ефективності інноваційних проєктів дозволяє оцінити ефект, що забезпечує використання певної фінансової інновації у діяльності банку, та на цій основі обирати фінансові інновації із найвищим рівнем результативності. Завдяки використанню запропонованого інструментарію доведено ефективність інноваційних проєктів у банках із різним рівнем фінансової стійкості та стадією ЖЦБ.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Чмутова І. М. Концептуальні положення управління фінансовою стійкістю банку з використанням засобів фінансового інжинірингу / І. М. Чмутова, В. Ю. Біляєва // Управління розвитком : зб. наук. праць. – Х. : ФОП Лібуркіна Л. М., 2015. – № 4 (182). – С. 6–13. *Особистий внесок здобувача: сформовано теоретичне підґрунтя використання засобів фінансового інжинірингу для забезпечення фінансової стійкості банку.*

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав та України, які включені до міжнародних наукометричних баз

2. Галушко А. В. Визначення напрямів підвищення фінансової стійкості банків Харківського регіону / А. В. Галушко, В. Ю. Біляєва // Економіка і фінанси. – 2015. – № 2. – С. 36–42 (*Index Copernicus*). *Особистий внесок здобувача: запропоновано*

процедуру визначення рівня фінансової стійкості банку.

3. Chmutova I. Indicators of financial stability of the Ukrainian banking system / I. Chmutova, V. Biliaieva // International Journal of Managerial Studies and Research (IJMSR). – 2015. – Vol. 3. – Is. 7. – P. 95–103 (India). *Особистий внесок здобувача: проведено аналіз фінансової стабільності банківської системи України за різними методиками.*

4. Біляєва В. Ю. Визначення рівня фінансової стійкості банків України / В. Ю. Біляєва // Бізнес Інформ. – 2015. – № 9. – С. 314–319 (*Index Copernicus*).

5. Біляєва В. Ю. Виявлення резервів забезпечення фінансової стійкості банків України / В. Ю. Біляєва // Інноваційна економіка. – 2016. – № 1–2. – С. 62–70 (*Index Copernicus*).

6. Колодізев О. М. Формування клієнтських відносин з банком на засадах маркетингу в сучасних умовах / О. М. Колодізев, В. Ю. Біляєва // Бізнес Інформ. – 2016. – № 3. – С. 209–213 (*Index Copernicus*). *Особистий внесок здобувача: досліджено сучасні тенденції у розробленні банківських фінансових інновацій.*

7. Колодізев О. М. Фінансова стабільність та банківські кризи: взаємозв'язок на прикладі іноземних банків / О. М. Колодізев, В. Ю. Біляєва, О. В. Лесик // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2016. – № 2 (48). – С. 286–291. – (Серія «Економіка») (*Index Copernicus*). *Особистий внесок здобувача: проведено порівняння рівня фінансової стабільності європейських банківських систем.*

8. Kolodiziev O. Selecting a kind of financial innovation according to the level of a bank's financial soundness and its life cycle stage / O. Kolodiziev, I. Chmutova, V. Biliaieva // Banks and Bank Systems. – 2016. – Vol. 11. – Is. 4. – С. 40–49 (*Scopus*). *Особистий внесок здобувача: розвинуто методичні положення до визначення стадії ЖЦБ та її врахування при виборі виду фінансової інновації.*

9. Біляєва В. Ю. Імітаційне моделювання ефективності фінансових інновацій у банках з урахуванням рівня фінансової стійкості та стадії життєвого циклу / В. Ю. Біляєва // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – Вип. 15. – С. 474–480 (*Index Copernicus*).

Матеріали наукових конференцій

10. Belyaeva V. Y. Determining the economic essence of the concept of «financial engineering» using content-analysis / V. Y. Belyaeva // Міжнародне економічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 5–6 груд. 2014 р.). – К. : ГО «Київський економічний науковий центр», 2014. – Ч. 3. – С. 29–31.

11. Belyaeva V. Y. Theoretical approaches to defining the essence of the concept of «financial engineering» / V. Y. Belyaeva // Освіта та наука без меж – 2014 : матеріали X Міжнар. наук.-практ. конф. (Перемишль, Польща, 7–15 груд. 2014 р.). – Перемишль : Наука і дослідження, 2014. – Вип. 2 «Економічні науки». – С. 24–29.

12. Ignatenko L. O. Role of financial engineering in the system of ensuring financial stability of the bank / L. O. Ignatenko, V. Y. Belyaeva, // Інтеграційні процеси та інноваційні технології. Досягнення та перспективи технічних наук (іноземними мовами) : матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. студ. і молодих учених вищих техн. навч. закл. (Харків, 9 квіт. 2015 р.). – Х. : ХНАДУ, 2015. – С. 206–210. *Особистий внесок здобувача: розроблено механізм управління фінансовою стійкістю банку.*

13. Біляєва В. Ю. Управління фінансовою стійкістю банку на основі процесно-структурованого підходу / В. Ю. Біляєва // Університетська наука і освіта : зб. матеріалів студ. міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 15 лип. 2015 р.). – Дніпропетровськ : ФОРМ Дробязко С.І., 2015. – С. 15–19.

14. Біляєва В. Ю. Врахування стадій життєвого циклу фінансових інновацій в управлінні фінансовою стійкістю банку / В. Ю. Біляєва // Інструменти регулювання національної економіки в умовах сучасних глобальних викликів : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 8–10 жовт. 2015 р.). – Хмельницький : ХНУ, 2015. – С. 58–59.

15. Біляєва В. Ю. Управління життєвим циклом банку на основі концепції циклічності розвитку фінансових інновацій / В. Ю. Біляєва // Стратегії інноваційного розвитку економіки: бізнес, наука, освіта (SIDEC 2015) : праці VII Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 29 верес. – 2 жовт. 2015 р.). – Х. : НТУ «ХП», 2015. – С. 255–257.

16. Біляєва В. Ю. Види фінансових інновацій залежно від рівня фінансової стійкості банку та стадії його життєвого циклу / В. Ю. Біляєва // Економіка і менеджмент: сучасні трансформації в епоху глобалізації : Міжнар. наук.-практ. конф. (Клайпеда, Литва, 29 січ. 2016 р.). – Клайпеда : Baltija Publishing, 2016. – С. 271–274.

17. Біляєва В. Ю. Пріоритетні напрями запровадження фінансових інновацій у банківську практику / В. Ю. Біляєва // Економічний потенціал країни: наукові підходи та практика реалізації : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 26–27 лют. 2016 р.). – Одеса : ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2016. – С. 171–173.

18. Біляєва В. Ю. Імітаційна модель оцінки ефективності фінансової інновації (на прикладі Р2Р кредитування) / В. Ю. Біляєва // Розвиток європейського простору очима молоді: економічні, соціальні та правові аспекти : Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених та студ. (Харків, 22 квіт. 2016 р.). – Х. : Видавництво «НТМТ», 2016. – С. 1308–1313.

19. Біляєва В. Ю. Економіко-математичний інструментарій технології оцінювання та виявлення резервів забезпечення фінансової стійкості банку / В. Ю. Біляєва // Моделювання та прогнозування соціально-економічних процесів : матеріали Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. молодих учених та студ. (Харків, 24–26 берез. 2016 р.). – Х. : Видавництво «НТМТ», 2016. – С. 82–86.

20. Біляєва В. Ю. Вибір виду фінансової інновації у банку / В. Ю. Біляєва // Сучасні проблеми фінансового моніторингу : зб. матеріалів V Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 8–9 груд. 2016 р.). – Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, ТО Ексклюзив, 2016. – С. 170–173.

АНОТАЦІЯ

Біляєва В. Ю. Забезпечення фінансової стійкості банку засобами фінансового інжинірингу. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Харків, 2017.

Дисертацію присвячено розвитку теоретичних і методичних положень та розробленню науково-практичних рекомендацій щодо забезпечення фінансової

стійкості банку засобами фінансового інжинірингу. У дисертації обґрунтовано основні концептуальні положення управління фінансовою стійкістю банку із використанням засобів фінансового інжинірингу. Уточнено визначення поняття «фінансовий інжиніринг» та досліджено особливості його застосування як одного з інструментів фінансового менеджменту для забезпечення фінансової стійкості банку. Узагальнено та систематизовано види фінансових інновацій як засобів фінансового інжинірингу, доповнено класифікацію фінансових інновацій введенням класифікаційних ознак «за рівнем фінансової стійкості банку» та «за стадією життєвого циклу банку». Розроблено методичний підхід до визначення рівня фінансової стійкості. Визначено рівень фінансової стійкості банків України. Сформовано методичні положення щодо виявлення джерел реалізації резервів забезпечення фінансової стійкості банку та обґрунтовано конкретні напрями впровадження фінансових інновацій для активізації зазначених джерел. Визначено групи банків за стадіями їх життєвого циклу. Розроблено методичне забезпечення вибору фінансової інновації у банку залежно від стадії життєвого циклу банку та рівня його фінансової стійкості, визначено пріоритети інноваційної діяльності банків на кожній стадії. Обґрунтовано й розвинуто інструментарій оцінювання ефективності впровадження засобів фінансового інжинірингу у діяльність банку та визначено ефект від імплементації фінансових інновацій в операційну діяльність різних за стадією життєвого циклу та рівнем фінансової стійкості банків.

Ключові слова: засоби фінансового інжинірингу, фінансова стійкість банку, фінансові інновації, рівень фінансової стійкості банку, джерела реалізації резервів забезпечення фінансової стійкості банку, стадія життєвого циклу банку, оцінювання ефективності впровадження фінансових інновацій банку.

АННОТАЦІЯ

Беляева В. Ю. Обеспечение финансовой устойчивости банка средствами финансового инжиниринга. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – деньги, финансы и кредит. – Харьковский национальный экономический университет имени Семена Кузнеця, Харьков, 2017.

Диссертация посвящена развитию теоретических и методических положений и разработке научно-практических рекомендаций по обеспечению финансовой устойчивости банка средствами финансового инжиниринга.

В диссертации сформированы основные концептуальные положения управления финансовой устойчивостью банка с использованием средств финансового инжиниринга – финансовых инноваций. Изучены теоретические подходы к определению понятия «финансовый инжиниринг» и предложено авторское определение этого понятия, согласно которому под финансовым инжинирингом следует понимать процесс создания и практического использования новых финансовых продуктов и услуг, инструментов и технологий для достижения конкретных финансовых целей (сбалансирование доходности и рискованности финансовых операций, реструктуризация денежных потоков, обеспечение финансовой устойчивости и т.д.). Определены основные направления использования

финансового инжиниринга: рынок деривативов, фондовый рынок, корпоративные финансы, банковская деятельность. Обобщены и систематизированы виды финансовых инноваций, дополнена классификация финансовых инноваций путем введения классификационных признаков «по уровню финансовой устойчивости» и «по стадии жизненного цикла банка», что позволит выбирать именно тот вид финансовой инновации, который наиболее соответствует особенностям развития и стратегическим ориентирам банка на каждом этапе.

Разработан методический подход к определению уровня финансовой устойчивости банка, который базируется на использовании метода построения интегрального показателя финансовой устойчивости с использованием ее составляющих – ресурсной устойчивости, ликвидности, деловой активности и прибыльности). В результате апробации разработанного подхода на совокупности банков Украины выявлено, что показатель прибыльности не играет решающей роли при группировке банков по уровню их финансовой устойчивости. Определен уровень финансовой устойчивости банков Украины в результате чего получено три группы банков: с низким, средним и высоким уровнем финансовой устойчивости, которые отличаются по своим качественным характеристикам. Выявлено, что самой многочисленной группой является группа банков со средним уровнем финансовой устойчивости. Сформированы методические положения по определению источников реализации резервов обеспечения финансовой устойчивости банка, в качестве которых предлагается рассматривать разные виды банковских операций, введение финансовых инноваций в которые будет способствовать обеспечению желаемого уровня финансовой устойчивости банка. В результате построения регрессионных моделей взаимосвязи банковских операций с уровнем финансовой устойчивости банков в каждой группе было определено, что источниками реализации резервов обеспечения финансовой устойчивости в группе банков с низким уровнем финансовой устойчивости являются кредитные операции, а в группах банков со средним и высоким уровнем финансовой устойчивости – депозитные операции. Разработанные методические положения могут служить эффективным инструментом управления финансовой устойчивостью банка. Определены конкретные направления внедрения финансовых инноваций в указанные резервы: для банков со средним и высоким уровнем финансовой устойчивости – депозитные операции для физических лиц, для банков с низким уровнем финансовой устойчивости – кредитные операции для корпоративных клиентов.

В диссертационном исследовании выявлены группы банков Украины за стадиями жизненного цикла: 1) банки на стадии роста; 2) банки на стадии стабилизации; 3) банки на стадии спада. Сделан вывод, что самой многочисленной является группа банков на стадии спада и стабилизации. Разработано методическое обеспечение выбора финансовой инновации в банке с учетом уровня его финансовой устойчивости и стадии жизненного цикла. Особенностью предложенного подхода является использование системы показателей, которые наилучшим образом описывают тенденции в функционировании банка на конкретном этапе его развития. В результате практического применения

предложенного подхода с помощью метода МАИ выявлены направления инновационной деятельности банка. Так, для репрезентанта группы банков на стадии роста перспективным направлением является внедрение системы он-лайн открытия депозитов; для репрезентанта группы банков на стадии стабилизации – создание индексированных депозитов; для репрезентанта группы банков на стадии спада – система P2B кредитования. С помощью имитационных моделей оценен эффект от имплементации финансовых инноваций в репрезентантах разных групп банков и сделан вывод об их результативности.

Ключевые слова: средства финансового инжиниринга, финансовая устойчивость банка, финансовые инновации, уровень финансовой устойчивости банка, источники реализации резервов обеспечения финансовой устойчивости банка, стадия жизненного цикла банка, оценивание эффективности внедрения финансовых инноваций банка.

ANNOTATION

Biliaieva V. Y. Ensuring a bank's financial soundness by means of financial engineering. – On the right of manuscript.

Economic candidate's thesis in specialty 08.00.08 – money, finance and credit. – Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Kharkiv, 2017.

The dissertation is devoted to developing theoretical and methodological regulations and elaborating scientific and practical recommendations for ensuring a bank's financial soundness by the means of financial engineering. The conceptual grounds for managing a bank's financial soundness using the tools of financial engineering were clarified. The definition of the term «financial engineering» and the peculiarities of its usage as a tool of financial management aimed at ensuring a bank's financial soundness were clarified. Types of financial innovations as means of financial engineering were overviewed and systematized; classification of financial innovations was improved by introducing the criteria «in terms of a bank's financial soundness» and «on the stage of a bank's life cycle». The methodical approach to determining the level of a bank's financial soundness was improved. The level of a financial soundness of Ukrainian banks was determined. The methodical grounds for revealing the sources for realizing financial soundness reserves were developed and the concrete ways of implementing financial innovations into them were grounded. The groups of Ukrainian banks according to their stage of the life cycle were revealed. The methodical provision for selecting a bank's financial innovation regarding its life cycle stage and the level of its financial soundness was formed. The priorities of innovative activity of a bank on each of its life cycle stages were identified. Tools for estimating the effectiveness of financial engineering tools introduction into a bank's activity were improved and the effect of the financial innovation implementation in the operations of banks, which differ according to the stage of their life cycle and the level of financial soundness, was determined.

Keywords: financial engineering tools, a bank's financial soundness, financial innovations, level of a bank's financial soundness, sources for realizing the reserves of a bank's financial soundness, the stage of a bank's life cycle, forecasting the effectiveness of a bank's financial innovations implementation.

БІЛЯЄВА ВІКТОРІЯ ЮРІЇВНА

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ
ЗАСОБАМИ ФІНАНСОВОГО ІНЖИНІРИНГУ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Формат 60×84/16 Ум. друк. арк. 0.9. Тир. 100 прим. Зам. 339-17.
Підписано до друку 23.08.17 Папір офсетний.

Надруковано з макету замовника у ФОП Бровін О.В.
61022, м. Харків, вул. Трінклера, 2, корп.1, к.19. Т. (057) 758-01-08, (066) 822-71-30
Свідоцтво про внесення суб'єкта до Державного реєстру
видавців та виготовників видавничої продукції серія ДК 3587 від 23.09.09 р.